

*Гонець В.В., магістрант гр.ЕОБ-18М-1.9
(науковий керівник – Семикіна М.В., д.е.н., проф.)
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За умов поглиблення євроінтеграційних процесів у поєднанні з відкритим характером економіки та значною експортоорієнтованістю й імпортозалежністю економіки України виникають принципово нові проблеми у зовнішньоекономічній діяльності на рівні регіону та окремих вітчизняних підприємств, що пов'язані із забезпеченням економічної безпеки на всіх рівнях господарювання. Високий рівень відкритості й інтегрованості економіки України у світове господарство, а саме процес інтеграції до європейської спільноти, створює додаткові загрози для ефективного розвитку підприємницької діяльності, що визначають економічний базис окремих регіонів та галузей. Відтак формування й забезпечення ефективної роботи системи економічної безпеки господарської діяльності на всіх рівнях господарювання є невід'ємною умовою успішного розвитку економіки України.

Починаючи розглядати понятійно-категоріальний апарат, структуру та зміст наукової категорії «економічна безпека», слід звернутися до змісту основного термінологічного апарату, який є фундаментальним в рамках будь-якого дослідження безпекознавства. У науковій літературі пропонується використовувати такі назви, які відповідають потребам часу й відображають специфіку економічної безпеки на кожному рівні. Зокрема, С.В. Кавун наводить такі поняття й терміни у сфері економічної безпеки (табл.1).

Для того, щоб розкрити сутність та дати характеристику економічної безпеки підприємницької в умовах євроінтеграційних процесів необхідно послідовно розглянути сутність понять «безпека», «економічна безпека підприємницької діяльності». Перші згадки щодо трактування безпеки зустрічаються ще у працях давньогрецьких філософів Платона, Аристотеля та Епікура.

Так, Платон вказує на необхідність забезпечення економічної безпеки, через створення соціальних умов, де панує достаток, необхідний для життєдіяльності громадян, а не надлишок [6, с. 372]. Першим філософом Нового часу, що торкнувся питання безпеки, був Френсіс Бекон. Він вперше зробив спробу поєднати безпеку індивіда й суспільного цілого [1, с. 61]. Представники класичної політичної А. Сміт та Д. Рікардо тлумачать безпеку як головну мету держави, шлях до процвітання, досягнення добробуту для кожного громадянина.

Термінологічний апарат у сфері економічної безпеки [2]

Поняття	Визначення
Безпека	Безпека – це стан захищеності життєвоважливих інтересів особистості, її прав і свобод, суспільства – його матеріальних і духовних цінностей і держави – її конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності
Безпекологія	Наука про безпеку
Economic security of enterprise activity	Наука про економічну безпеку підприємницької діяльності
Economic security of enterprise (Economic security of enterprise)	Наука про економічну безпеку підприємства
Economic security of region	Наука про економічну безпеку регіону
Economic security of state	Наука про економічну безпеку держави
Сек'юритологія	Наука про безпеку життєдіяльності людства і людини
Ризик-менеджмент	Процес прийняття й виконання управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності виникнення несприятливого результату і мінімізацію можливих втрат проекту, викликаних його реалізацією

Розглядаючи питання безпеки, не можна не згадати теорію ієрархії потреб А. Маслоу, який визначав фундаментальну потребу людини в необхідності захисту, стабільності та безпеки. Отже, поняття «безпека» широко розглядали ще тисячі років тому в різні часи та епохи. У сучасній науковій літературі існує велика кількість підходів до визначення сутності економічної безпеки.

Аналіз літературних джерел дає можливість визначити сутність поняття «економічна безпека підприємницької діяльності» як економічної категорії. Ряд авторів виходять з підходу, що «базується на захищеності від ризиків, ефективності функціонування, здатності до розвитку й взаємозв'язках безпеки, життєвого циклу функціонування підприємства» [3, с. 25]. У більш широкому трактуванні під економічною безпекою підприємницької діяльності слід розуміти такий стан, при якому забезпечується найбільш ефективно використання всіх видів ресурсів (матеріально-технічних, фінансових, людських, інформаційних тощо) суб'єкта господарювання, який знаходиться у стані перманентного розвитку, для уникнення, послаблення чи локалізації загроз і створення умов для стійкого й стабільного функціонування підприємства, його високої конкурентоспроможності, незалежності й автономії в поточному й майбутньому періодах, що є результатом цілеспрямованого комплексу заходів, зокрема забезпечення оптимальності й ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна і комерційних інтересів [5].

У кожному сучасному визначенні увага приділяється трьом визнаним складовим економічної безпеки: захист, розвиток, попередження. Крім того, можна простежити акцент на необхідності протидії зовнішнім і внутрішнім факторам. Економічна безпека є фундаментальним поняттям нової галузі економічної науки – економічної безпекології.

Узагальнення теоретичних характеристик щодо сутності економічної безпеки дає можливість здійснити систематизацію існуючих підходів та виокремити їх ключові характерні риси (табл. 2).

Характеристика теоретичних підходів до трактування терміну
«економічна безпека підприємницької діяльності»

Автор	Наукове трактування
Тамбовцев В.Л.	Під економічною безпекою тієї чи іншої системи потрібно розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи
Дубецька С.О.	Стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору стійкості (виживання) і розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачених дій і важко прогнозованих факторів
Пономаренко А.І.	Сукупність об'єктів, засобів захисту, нормативної бази та організаційних структур здійснення економічної безпеки фірми
Ярочкін В.І.	Сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, заходів, що забезпечують захист життєвоважливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз
Кім Ю.Г.	Комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну і якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз
Франчук В.І.	Сукупність необхідних взаємопов'язаних елементів, діяльність яких спрямована на протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам з метою захисту корпоративних економічних інтересів і створення безпечних умов для розвитку
Мішин О.Ю., Мішина С.В.	Стан захищеності бізнес-процесів та їх ресурсного забезпечення, що сприяє уникненню або попередженню внутрішніх і зовнішніх загроз і дає можливість забезпечити стабільне функціонування та розширене відтворення з мінімальними втратами для підприємства
Пухальська Г. В., Христич Г. О.	Комплексне поняття, яке включає відповідні системи інформаційно-аналітичного моніторингу, попереджувальних, профілактичних, поточних і прогнозованих заходів щодо впливу на можливості загрози і має на меті нейтралізацію негативних наслідків
Камлик М.І.	Стан розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів та протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності
Козаченко Г.В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М.	Міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ними суб'єктів зовнішнього середовища, які діють поза межами підприємства
Олейнікова Є. А.	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому
Покропивний С.Ф.	Певний стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки та устаткування) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування, динамічного науковотехнічного й соціального розвитку, запобігання внутрішніх і зовнішніх негативних впливів (загроз).
Ілляшенко С. Н., Кузенко Т. Б.	Стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дає можливість запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії

*Узагальнено автором на підставі досліджень вітчизняних вчених

Узагальнення теоретичних характеристик щодо сутності економічної безпеки дає можливість визначити її ключові характерні риси, напрями й сфери застосування.

В умовах євроінтеграційних процесів перспективи діяльності суб'єктів підприємництва будуть суттєво залежати від ефективності функціонування системи забезпечення економічної безпеки комерційної діяльності.

Під системою економічної безпеки підприємства, на відміну від традиційно використовуваних тлумачень, розуміється цілісна сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, реалізацію яких необхідно скеровувати на досягнення певної міри економічної свободи підприємства [4]. Що стосується безпосереднього компонентного наповнення системи економічної безпеки, то до нього слід віднести функції, принципи, методи, інструменти та відповідні заходи. Такий перелік є базовим та може бути, за необхідності, доповнений іншими елементами відповідно до цілей та потреб управління.

З метою удосконалення сутності поняття «економічна безпека підприємницької діяльності» здійснимо синтез підходів до його визначення, узагальнимо змістовні характеристики цього поняття та врахуємо ключову мету щодо її забезпечення.

Таким чином визначимо економічну безпеку підприємницької діяльності як складне поняття, яке охоплює різне коло завдань, це: формування необхідних ресурсів для подальшого забезпечення стану безпеки, стратегічне й тактичне прогнозування та планування господарської діяльності щодо нівелювання загроз; поточне планування економічної безпеки за функціональними складовими; оперативне управління господарською діяльністю; розробка заходів попереджувального характеру; реалізація попереджувальних заходів; здійснення оперативного аналізу стану економічної безпеки; загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки та ефективності управлінських рішень.

Отже, за результатами проведеного дослідження уточнено сутність поняття «економічна безпека»; визначено й охарактеризовано підходи до трактування поняття «економічна безпека підприємницької діяльності» з використанням його сутнісних ознак. Досліджено сутність та теоретичні основи економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах євроінтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Грубенкова Д.О. Предпринимательство в теориях Кантильона, Маркса, Веблена и Шумпетера: сравнительный анализ // Международный студенческий научный вестник. – 2016. – № 2. – URL: <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=15405>
2. Кавун С.В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади: монографія / С.В. Кавун. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 300 с.
3. Лянной Г. Система экономической безопасности предприятия [Текст] / Г. Лянной // BOS – журнал о личной и коммерческой безопасности. – 2006. – №7. – С. 16-19.
4. Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
5. Нікітіна А.В. Розвиток теоретичних засад економічної безпеки підприємства [Текст] / А.В., Нікітіна // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2011. – №3. – С. 82-85.
6. Платон. Собрание сочинений : в 3 т. / Платон. – М., 1971. – Т. 3 (1).